

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ΄

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἕκαστος ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπι τῆς λειψ. Πανεπιστημίου 39.

19 Μαΐου 1885

ΠΕΤΡΟΣ ΒΕΛΩΝΙΟΣ

Πρό τινος χρόνου ἐν τῇ γαλλικῇ πόλει Μάνς, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Σάρθης, συνεστήθη ἐπιτροπὴ πρὸς ἔγερσιν δι' ἐράνου ἀνδριάντος ἐν αὐτῇ εἰς Πέτρον Βελώνιον, διάσημον φυσιοδίφην τῶν ἀρχῶν τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἑνα τῶν πρώτων Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος, Αἰγύπτου, Παλαιστίνης, καὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ βίος τοῦ ἀνδρός τούτου ὡς περιηγητοῦ καὶ ὡς συγγραφέως περιηγητικοῦ συγγράμματος συνδέεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα· διότι ἡ συγγραφή τῶν περιηγήσεών του εἶνε μοναδικὴ πηγὴ εἰδήσεων περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως πολλῶν ἠπειρωτικῶν καὶ νησιωτικῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, κατὰ τὴν 19ην ἑκατονταετηρίδα· διὸ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐγέρσεως ἀνδριάντος εἰς αὐτὸν πρέπον εἶνε νὰ διαλάβωμεν ἐν τῇ «Ἐστία» βραχέα τινὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Βελώνιος ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Σουλτιέρ τοῦ νομοῦ Σάρθης τῷ 1517. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Μάνς ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Μετὰ ταῦτα διέτρεξε τὴν Γερμανίαν μετὰ τοῦ διασήμου τότε, καὶ φήμην μεγάλην ἔχοντος βοτανικοῦ Βαλερίου Κόρδου, παρ' ᾧ ἤκουσε καὶ μαθήματα βοτανικῆς ἐν Βυρτεμβέργῃ.

Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἔτυχεν ἐτέρας συνδρομῆς τῶν καρδινάλιων τοῦ Τουρνῶν, Λορραίνης καὶ Κλερμών πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν του· ἰδίᾳ δὲ ὁ τελευταῖος ἐχορήγησεν αὐτῷ πᾶσαν χρηματικὴν συνδρομὴν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν γνώσεών του, καὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν μεγάλου ταξιδίου εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐν τῷ ταξιδίῳ τούτῳ ὁ Βελώνιος, ἀκολουθῶν τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῶν χρόνων του, ἔργον εἶχεν, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματός του, νὰ σπουδάσῃ τὰ φυτὰ τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου, καὶ τὰ ζῷα τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς αὐτὰς τὰς πατρίδας των, πλὴν τούτου δὲ νὰ μελετήσῃ τὰ ἰατρικὰ φυτὰ καὶ βότανα, καὶ ἄλλας ὕλας χραιοῖσιν εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἃς τὸ ἐμπόριον ἐκόμιζεν εἰς τὴν

Δύσιν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἦσαν γνωστὸν τὸ ὄνομα μόνον καὶ ἡ ἀξία, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ τόπος τῆς ἐξαγωγῆς, καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς. Τὸ ταξίδιον τοῦτο τοῦ Βελωνίου ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὡς ἐπιχειρήσις τολμηρὰ, καὶ ὡς μέγα γεγονός· διότι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ταξίδιον εἰς τὴν ἀπωτάτην Ἀνατολήν, ὑπ' ἐνὸς ἀνδρός ἐπιχειρούμενον, συνεπῆγε πολλοὺς κινδύνους καὶ πολλὰς περιπετείας. Τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ ἀποδημία τοῦ Βελωνίου ὑμνήθη καὶ διὰ στίχων ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ποιητοῦ Ῥονσάρ (Ronsard), ὡς περιβαλοῦσα αὐτὸν τιμὴν καὶ δόξαν.

Ἐκ τῆς Γαλλίας ὁ Βελώνιος ἀνεχώρησε τῷ 1546, καὶ ἐπανεκάμφε τῷ 1549. Κατὰ πρῶτον ἐπεσκέφη τὴν Κρήτην, ἔνθα φαίνεται διέμεινεν ἐπὶ πολὺ, διότι πλείοτερα περὶ ταύτης ἀναφέρει. Περιγράφει δὲ ταύτης συντόμως τὰς πόλεις, καταγράφει τὰ φυτὰ, τὰ ζῷα, ἐν οἷς τὸν ἰχθὺν σκάρον, ὃν καὶ ἀπεικονίζει, γνωστὸν ὄντα τότε ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνον καὶ ἐξ ἀτελοῦς περιγραφῆς, ἀπεικονίζει ὡσαύτως τὰς ἀγρίας ἐρίφους τῆς νήσου, (κοινῶς ἀγρίμια), περιγράφει ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ἐν οἷς καὶ τὸν πυρρίχιον χορόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διαλαμβανόμενα. Σημειοῖ ὡς τι ἄγνωστον εἰς τοὺς συγχρόνους ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον ἀποβάλλει τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας τῶν πραγμάτων. Ἐνθα δ' ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἀναφέρει φυτὰ, ζῷα, ὀρυκτὰ ἢ ἄλλας ὕλας, παραθέτει τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ δημῶδες πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἐφ' ὅσον ἦτο αὐτῷ γνωστὸν, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀντίστοιχον γαλλικόν. Οὕτω δὲ τὸ βιβλίον του κατέστη πηγὴ πλουσίας ὕλης διὰ τοὺς λεξικογράφους· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἡμέτερος Κοραῆς συνεχῶς μνημονεύει τοῦ Βελωνίου ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ ἐπὶ γλωσσολογικῆς ὕλης.

Ἐκ Κρήτης μετέβη εἰς Λῆμνον, τῆς ὁποίας ἐν ὀλίγοις περιγράφει τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, καὶ ἐκτείνεται πλείοτερον εἰς τὸ περὶ τῆς Λημνίας μίλτου, ἧτις ἦτο ἐν χρήσει ἐν τῇ ἐμπορίᾳ ὡς ἐρυθρὰ βαφή. Ἐπεσκέφη κατόπιν τὴν Θάσσον καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, οὗτινος καταγράφει τὴν χλωρίδα· περιγράφει δ' ἐνταῦθα καὶ τὴν κατάστασιν τῶν μοναχῶν, τὰ ἦθη αὐτῶν, τὴν βιομηχανίαν,

καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον, ἔνθα καὶ περὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως καὶ καταστάσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἐκ Λήμνου περιῆλθε πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν χώραν Μακεδονίας καὶ Θράκης ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὁποίων περιέγραψε πᾶν ὅ,τι εἶδε ἀξιοπεριέργον σχετικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν του, ἐν οἷς τὰ μεταλλεῖα τῆς Σιδεροκάψας, τὴν κατασκευὴν τῆς στυπτηρίας ἐσημείωσε δὲ καὶ τινα περὶ τῶν ἀρχαίων Φιλίππων, ἴσως δὲ καὶ πρῶτος διέκρινε τὰ ἴχνη, τὰ σωζόμενα ἐν Θράκῃ, τῆς μεγάλης ῥωμαϊκῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ Ἐγνατίας. Εἰς τὰ περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Προποντίδος ἐν ἄλλοις διὰ μακρῶν περιγράφει τὸν τρόπον τῆς ἀλιείας τῶν Ἑλλήνων ἀλιέων· παραθέτει δ' ἐν ταῦθα καὶ σχεδιογράφημα ἀτελὲς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου. Τὰ εἰρήπια τῆς Τρωάδος ἐφείλκυσαν ἐπίσης τὴν προσοχὴν του. Ἐκ Θράκης ἐπλευσεν εἰς Λέσβον καὶ Χίον, ἀναφέρει δὲ εἰς τὸν περὶ τούτων λόγον ὅτι εἶδεν ἐκ τοῦ πλοίου του, παραπλέων ταύτας, τὴν νῆσον τῶν Ψαρρῶν, ἣτις ἦτο τότε ἔρημος κατοίκων, χρησιμεύουσα ὡς βοσκὴ ὄνων ἀγρίων.

Ἐκ τῆς Ῥόδου, ἔνθα παρέμεινεν ἰκανὸν χρόνον, ἐπλευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἣν περιγράφει καὶ παραθέτει σχέδιον τῆς πόλεως, ὅπερ, ὅσον ἀτελὲς καὶ στοιχειῶδες καὶ ἂν ὑποτεθῆ, μαρτυρεῖ τὸ διαφέρον, ὅπερ αὕτη εἶχεν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν δὲ τὸ Κάϊρον, αἱ παρόχθιοι πόλεις τοῦ Νείλου, αἱ Πυραμίδες, τὸ ὄρος Σινᾶ, ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα, τὸ Σουέζ, ἡ Παλαιστίνη, ἰδίᾳ ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Δαμασκός, τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου, ἡ Καισάρεια, ὁ Ὀλυμπος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Προῦσσα καὶ ἄλλαι πόλεις καὶ χῶραι ὑπῆρξαν τόποι τῆς περιοδείας τοῦ Βελωνίου, πρῶτου αὐτοῦ ποιήσας περὶ τῆς χλωρίδος, τῶν ζώων, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἰδίᾳ τῶν Τούρκων ἀναγράφαντος. Πρῶτος δὲ, καθ' ἃ λέγουσιν, ἀπεικόνισε τὸν ἰχνεύμονα, τὸν ἵπποπόταμον, τὸν χαμαιλέοντα, τὸν κροκόδειλον καὶ ἄλλα ζῶα, ἰδίως πτηνὰ γνωστὰ ἐκ τῶν ἀρχαίων, καὶ παρέστησεν εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους ἐπὶ πολὺ δὲ αἱ εἰκόνες του παρελαμβάνοντο εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μετ' αὐτὸν ζωολόγων.

Ἐπανελθὼν εἰς Γαλίαν ἐδημοσίευσεν σύγγραμμα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Les observations de plvsieurs singlaritez et choses mémorables trouuées en Grèce, Asie, Judée, Egypte, Arabie etc. Paris 1554*», ἐν τῷ ὁποίῳ κατέγραψεν ὅ,τι εἶδε καὶ ἤκουσε κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τῆς περιοδείας του διὰ λόγου φυσικοῦ, ἀρχαικοῦ, ἀπερίττου καὶ ἀπλοῦ.

Ὁ Βελώνιος ἐξέδωκε καὶ πολλὰς ἄλλας μονογραφίας περὶ ἰχθύων, πτηνῶν, καὶ φυτῶν, ἐν αἷς συγκατέμιξε πολλὰς τῶν γνώσεων, ἃς ἀπεκόμι-

σεν ἐκ τῆς περιοδείας του, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευσαν ὡς βάσεις εἰς τελειότερας ἐρεῦνας τῶν μεταγενεστέρων ἰδίᾳ δὲ ἡ περὶ πτηνῶν μονογραφία του ἐθεωρήθη ὡς ἡ σπουδαιότερα τῶν ὀρθολογιῶν τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, μνημονευομένη ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ζωολόγων καὶ φυτολόγων.

Σήμερον πᾶσα αὕτη ἡ ἐργασία ἡμαυρώθη ὑπὸ τῆς λάμπσεως, ἣν διέχυσεν ἐπὶ τῆς φύσεως ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη· μόνον ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ζωολογίας καὶ τῆς βοτανικῆς λαμβάνει ταύτην ὑπ' ὄψιν, ἐξετάζουσα ὁποῖαν συμβολὴν προσήνεγκεν εἰς αὐτάς, καὶ κατὰ πόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον αὐτῶν καὶ βελτίωσιν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ τῆς ζωολογίας τὰ ἔργα τοῦ Βελωνίου κατατάσσονται ἐν τῇ περιόδῳ τῶν Ἐγκυκλοπαιδικῶν ὑποτυπώσεων, μεθ' ἣν ἔπεται ἡ περίοδος τῆς Συστηματικῆς, εἴτα ἡ τῆς Μορφολογίας, σήμερον δὲ ἡ τῆς Φυσιολογίας. Οὐχ ἦττον ἡ ἐργασία τοῦ Βελωνίου πρέπει νὰ ἐκτιμηθῆ κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζη, δικαίως δὲ ἡ πόλις τοῦ Μᾶνς ἐγείρει αὐτῷ ἀνδριάντα γεραίρουσα τὴν μνήμην μεγάλου αὐτῆς ἀνδρός.

Ὁ Βελώνιος ἀπέβιωσε τῷ 1564, θῆμα γενόμενος δολοφονίας, καθ' ὃν χρόνον εἰργάζετο, μετὰ τὰς γνώσεις, ἃς ἀπέκτησεν ἐκ τῆς περιηγήσεως, εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὡς περιηγητὴς ἀνήκει καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς προείπομεν. Ἐκ τούτου καὶ μόνου σήμερον γνωρίζομεν πλείστας εἰδήσεις ἀναγομένας εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν, τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ἐμπορίαν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν δημόδιον ἰατρικὴν καὶ τὰ φάρμακα, δι' ὧν πληροῦται μέγα κενὸν ἐν τῇ σπάνει Ἑλλήνων λογογράφων τῶν χρόνων ἐκείνων· ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ περιήγησις τοῦ Βελωνίου κατέχει σπουδαίαν θέσιν ἐν τοῖς μνημείοις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος. Σκοπῶν νὰ καταστήσῃ ὁ Βελώνιος γνωστὴν τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὴν Δύσιν, κατέθετε συνάμα καὶ λίθον πολῦτιμον διὰ τὸ οἰκοδόμημα τῆς γέας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπέβη σεβαστόν, καὶ ἡ μνήμη ἀγήρατος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι.

Μηνὶ Μαΐῳ.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΕΞΙΣ

Οὐδέποτε ἀληθῶς ἐγένετο τοσαύτη χρῆσις τῆς ἀναγνώσεως ὅση σήμερον, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε τοσοῦτον ἠδίκηθη ἡ μελέτη ὥστε καθ' ἑκάστην αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων, οἵτινες ἔλαβον ἐπιπόλαιόν τι ἀλιεμικαὶ παιδείας, ἀλλὰ πράγματι μένουσι ἀμαθεῖς. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καλὸν νὰ ἐνθυμούμεθα τὸ «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ».